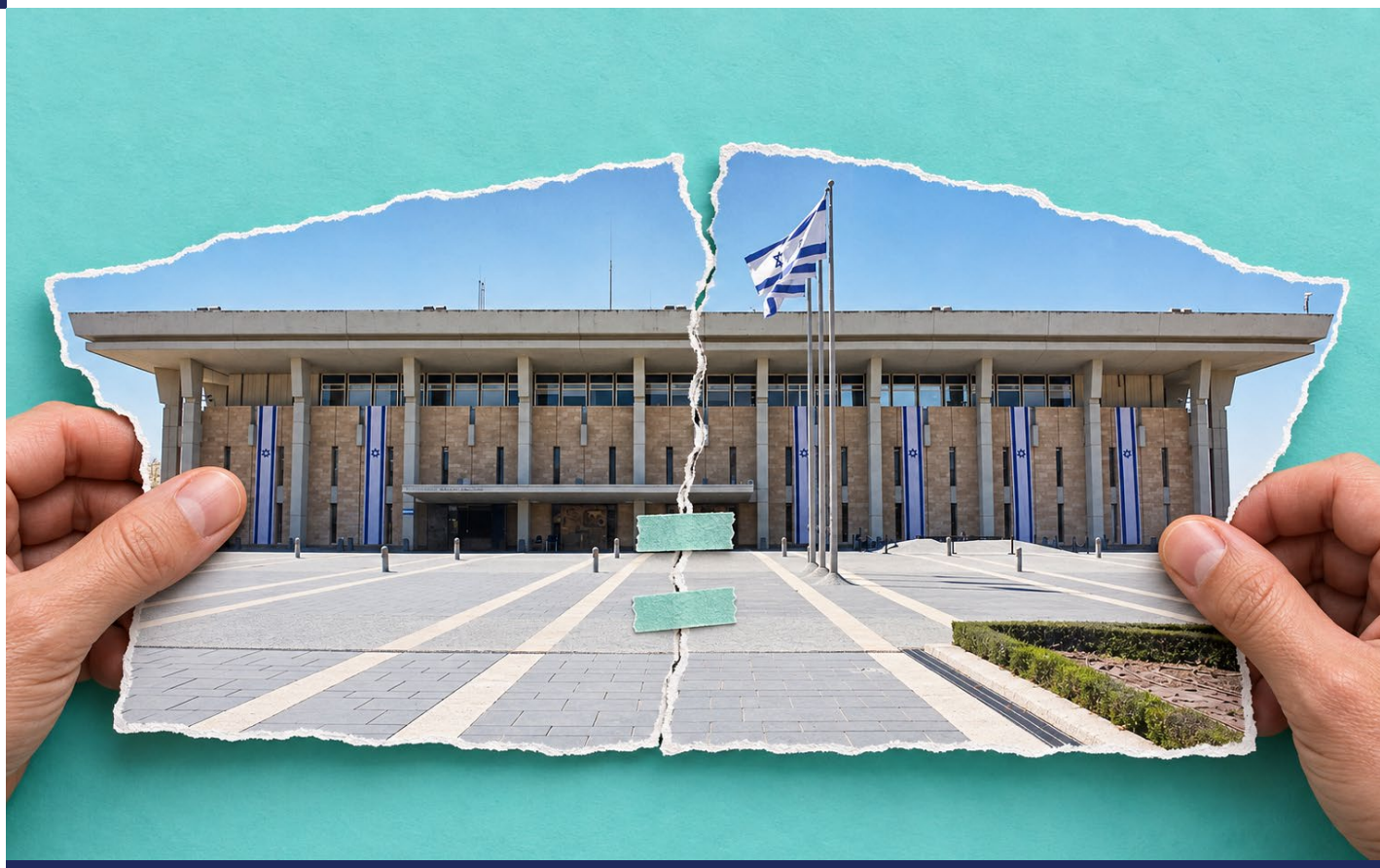

זאלת
לשוויון וזכויות אדם

עת לתקן

תוכנית חקיקה לשיקום הדמוקרטיה ומיגור הכהניזם

נובמבר 2026

זולת
לשוויון וזכויות אדם

עת לתקן

תוכנית חקיקה לשיקום הדמוקרטיה ומיגור הכהניזם

ייעוץ משפטי וחקיקה

עו"ד איתי מק

כתיבת פרק המבוא

ד"ר מיכל עברון יניב

השתתפו בהכנת המסמך

עו"ד טל הלל

בנצי סיקורה

עריכה

נועה טל

עיצוב שער וטקסט

סטודיו עינהר

נובמבר 2026

כל הזכויות שמורות ל**זולת - לשוויון וזכויות אדם** ©

תוכן העניינים

מבוא 04

הצעות החוק 07
אשכול 1: חיזוק ההגנה על העצמאות המקצועית של מערכת המשפט 07
אשכול 2: הגנה על עצמאות, מקצועיות וממלכתיות השירות הציבורי 08
אשכול 3: חיזוק ההשתתפות במשחק הפוליטי ומעמד הרשות המחוקקת 10
אשכול 4: חיזוק ההגנה על השוויון 12
אשכול 5: חיזוק ההגנה על חופש הביטוי 14
אשכול 6: חיזוק ההגנה על חופש המחאה ומניעת אלימות משטרתית 16
אשכול 7: חיזוק ההגנה על חופש המידע ומאבק בפייק ניוז 18
אשכול 8: תיגבור מנגנוני ההגנה על זכויות האדם 19
אשכול 9: הגנה על עצמאות החברה האזרחית 20
אשכול 10: חיזוק ההגנה על עיתונאים 22

מבוא

עם הקמתה, הכריזה מדינת ישראל על עקרונות יסוד של חירות וזכויות אדם לכל אזרחיה והצליחה לבנות בהדרגה דמוקרטיה חלקית (שיישמה עקרונות אלה באופן חלקי ומפלה ביחס לקבוצות אוכלוסייה שונות, ובמיוחד כלפי האזרחים הערבים). כינון המוסדות ועיצוב התרבות הפוליטית במדינה נעשו תוך הכרה בכך שכוחה ניזון לא מעוצמת ממשלתה, אלא דווקא מן ההבנה למגבלות שהיא מטילה על עצמה, בנכונותה להכפיף את כוחה לשלטון החוק, לאפשר הפרדת רשויות, לבסס מוסדות עצמאיים ולהגן על זכויות האדם.

מידת הדמוקרטיות של המשטר בישראל עברה שינויים ותנודות לאורך השנים, אך הבסיס הזה נותר יציב, עד לכינון הממשלה האחרונה לפני כמעט ארבע שנים. בליץ החקיקה שניהלה הממשלה בשנים האחרונות, וביתר שאת רגע לפני פיזור הכנסת ה-25, איננו בגדר מחלוקת פוליטית. זוהי נקודת מפנה מהותית שמגדירה מחדש את תמצית ההוויה של מדינת ישראל. הממשלה ניסתה לקבע שינוי במבנה החוקתי והמוסדי שלה, להחליש מאוד את מנגנוני הבקרה על הרשות המבצעת, לגרוע מעצמאותם ומיכולתם של שומרי הסף לפעול למימוש ייעודם, ולהגביל באופן משמעותי את יכולתם של אמצעי התקשורת לפעול באופן חופשי. כל זה התממש בזכות שיתוף פעולה עמוק של נתניהו והימין עם הכהניזם, זרם אנטי-דמוקרטי שקידומו למרכז הבמה הביא לנירמול ולהפנמה של הערכים הגזעניים של הרב כהנא בציבוריות הישראלית.

כפי שהראה דוח מכון זולת, מהלכים אלה שחקו ושוחקים בהתמדה ובמהירות את ההגנות על זכויות היסוד ועל עקרון השוויון על כל היבטיו. בפועל, אנחנו ניצבים בפני תהליך שמרסק את אחת מחוזקותיה החשובות והמועילות ביותר של הדמוקרטיה, שהיא היכולת לתקן את עצמה ולרסן את השלטון. חיסול כל אלה מהווה לא רק התעלמות מלקחי ההיסטוריה לדורותיה, בכל זמן ובכל מקום, אלא גם בגידה בעקרונות החירות והשוויון שהוטמעו במגילת העצמאות.

כל שחווינו בשנים תחת שלטון זה מחבל במכוון ביכולתנו לפעול כדי להגן על זכויות יסוד של אזרחי ישראל. החיים בישראל לקראת סוף שנת 2026, מקץ ארבע שנות שלטון של ממשלת נתניהו-בן גביר, מתקיימים בתוך זרם עכור, מציף ובלתי פוסק של רדיפה כהניסטית, פירוק מוסדות דמוקרטיים, כיפוף שומרי סף והפצת רעל ושטנה בערוצי השלטון וברשתות החברתיות. זאת, כדי לרסק את התודעה של אזרחי המדינה באשר לתפקיד החיוני והמועיל של הפרדת הרשויות כתנאי יסוד לביצור עתיד בטוח, צודק ושוויוני יותר. גדיעת האפשרות לקבל מידע מהימן ונטול הסתה היא אחת הדרכים להשכיח את תפקיד המדינה בהבטחת טובת אזרחיה.

לאור כל זאת, מכון זולת רואה לנכון לקדם עקרונות חקיקה והצעות חוק סדורות ליום שאחרי הממשלה היוצאת ופיתח תוכנית חקיקה מקיפה לביצור הדמוקרטיה ולמאבק בכהניזם, שכוללת מעל שמונים הצעות חוק מלאות בעשרה תחומים שזוהו כנושאים קרדינליים לשיקום והגנה על העקרונות והמוסדות הדמוקרטיים במדינה. החקיקה המוצעת נועדה לא רק להתמודד עם נזקי העבר של הממשלה היוצאת, אלא גם לחזק את היסודות הדמוקרטיים בישראל ולספק מענה חיוני ללקונות וחוסרים בחקיקה הישראלית הקיימת, וכן למנוע ניסיון עתידי להעברת חקיקה אנטי-דמוקרטית ולרמיסת המוסדות הדמוקרטיים וגורמי המקצוע.

תוכנית החקיקה המקיפה של מכון זולת מתווה את הדרך לעיגון העקרונות הדמוקרטיים של הפרדת הרשויות ושל מקצועיות וממלכתיות השירות הציבורי, לצד מאבק בגזענות ובכהניזם וקידום זכויות אדם ושוויון. זאת, בהמשך לשלב ראשוני שבו יידרש לבטל את כל חוקי המהפכה המשטרית, ובהם חוקים לפוליטיזציה של מוסדות ומנגנונים דמוקרטיים כמו הוועדה לבחירת שופטים, גופי תקשורת ומח"ש; חוקים להחלשת שומרי הסף כמו החוק לפיצול תפקיד היועצת המשפטית לממשלה; וחוקים אנטי-דמוקרטיים וכהניסטיים שפגיעתם בשוויון ובזכויות האדם קשה במיוחד, ובראשם חוק עונש המוות.

מסמך זה סוקר את החוקים המוצעים בתוכנית החקיקה של זולת בחלוקה לעשרה אשכולות חקיקה בנושאים המפורטים להלן:

1. **חיזוק ההגנה על העצמאות המקצועית של מערכת המשפט** – החוקים הכלולים באשכול זה נועדו לעגן בחוק את אופני המינוי של חברי הוועדה לבחירת שופטים ואת התנאים לפעולתה הסדירה, וכן להבטיח כי יקוימו נוהגים נוספים שעד כה לא עוגנו בחקיקה, כמו מינוי נשיא העליון על פי הוותק.

2. **הגנה על עצמאות, מקצועיות וממלכתיות השירות הציבורי** – אשכול זה כולל חוקים להגנה על המוסדות הממלכתיים במדינה, ובראשם החוק לשמירה על העצמאות, הממלכתיות, הא-פוליטיות והמקצועיות של המשטרה, אשר מגדיר את סמכויות השר לביטחון לאומי ביחס אליה. חוקים מרכזיים נוספים באשכול זה מסדירים את תפקידם ומעמדם העצמאי של היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה ושל הדרג המקצועי במשרדי הממשלה, וכן חוקים המסדירים את הליכי המינוי לתפקידים מרכזיים בשירות הציבורי.

3. **חיזוק ההשתתפות במשחק הפוליטי ומעמד הרשות המחוקקת** – אשכול החוקים הזה נועד להגן על מעמדה וסמכויותיה של הכנסת, ובכלל זה חוקים לצמצום האפשרות לפסול מועמדים לכנסת או להדיח חברי כנסת מכהנים וכן חוקים לשמירה על תקינות הליכי החקיקה, לשם ריסון כוחה של הממשלה.

4. **חיזוק ההגנה על השוויון** – אשכול חוקים זה נועד להיאבק באפליה לסוגיה ובעיקר למגר את הגזענות והכהניזם, ששורשיו כבר נטועים עמוק בפוליטיקה, בכנסת, ברשויות הציבוריות, בתקשורת ובחברה. לצורך כך כלולה בו הצעת חוק מקיפה למאבק בגזענות ובכהניזם בשירות הציבורי וכן הצעת חוק לביטול חוק הלאום. בנוסף הוא כולל הצעת חוק יסוד: שוויון למניעת אפליה על כל רקע שהוא, כמו לאום וארץ המוצא, מין, מגדר ונטייה מינית, מוגבלות, השקפת עולם והשתייכות פוליטית, וכן חוקים לשוויון מגדרי המחייבים הטמעת חשיבה מגדרית בחקיקה וייצוג הולם לנשים בחברות ציבוריות.

5. **חיזוק ההגנה על חופש הביטוי** – אשכול חקיקה זה נועד להבטיח את חופש הביטוי ולמנוע ענישה או רדיפה של אזרחים על התבטאויותיהם, וכולל את הצעת חוק יסוד: חופש הביטוי שנועדה לעגן זכות זו באופן מקיף. בנוסף אליה הוא כולל חוקים נוספים למניעת הפללה של התבטאויות ולהגנה על סטודנטים ומרצים באקדמיה.

6. **חיזוק ההגנה על חופש המחאה ומניעת אלימות משטרתית** – החוקים הכלולים באשכול זה נועדו להתמודד באופן תשתיתי עם פערים בחקיקה הקיימת בנוגע לחופש המחאה בישראל, ולבטל הגבלות דרקוניות על חופש המחאה הקיימות בחוק מתקופת המנדט הבריטי, אשר עומדות בסתירה לפסיקה המשפטית בנושא זכות המחאה. בנוסף כולל אשכול זה הצעות חוק למניעת אלימות משטרתית כלפי מפגינים ולמאבק בפרקטיקות משטרתיות של פגיעה במפגינים ודיכוי חופש ההפגנה.

7. **חיזוק ההגנה על חופש המידע ומאבק בפייק ניוז** – אשכול חקיקה זה נועד להגן על זכות הציבור לדעת וכולל חוקים להבטחת שקיפות בפרסום מידע ממשלתי ובפרט מידע מוועדות חקירה ובדיקה, ולמנוע פרסום ידיעות כוזבות.

8. **תיגבור מנגנוני ההגנה על זכויות האדם** – אשכול החקיקה הזה נועד לייסד תשתית ומנגנונים ייעודיים להבטחת השמירה על זכויות האדם, וכולל הצעת חוק מקיפה להקמת נציבות זכויות אדם. זאת בנוסף לחוקים לחיזוק מעמדם וזכויותיהם של מגני זכויות אדם ולעיגון סמכותו של מבקר המדינה לבדוק גם נושאים הנוגעים להגנה על זכויות אדם.

9. **הגנה על עצמאות החברה האזרחית** – אשכול חקיקה זה נועד לבטל תיקוני חקיקה סמכותניים שמטרתם להגביל את פעילות החברה האזרחית ואת חופש המחאה והביטוי שלה. בין היתר הוא כולל הצעה לביטול התיקון לחוק העמותות בנושא קבלת תמיכה מישות זרה וכן הצעות לביטול החוקים המכונים "חוק החרם", "חוק הנכבה" ו"חוק שוברים שתיקה".

10. **חיזוק ההגנה על עיתונאים** – החוקים הכלולים באשכול חקיקה זה נועד לחזק את חופש העיתונות ועוסקים הן בהגנה על חיסיון עיתונאי ועל האינטרס הציבורי במידע מהימן והן בהגנה על עיתונאים מפני תקיפות.

הצעות החוק

אשכול 1: חיזוק ההגנה על העצמאות המקצועית של מערכת המשפט

מאוקטובר 2023 פעל בית המשפט העליון ללא נשיא קבוע ובהרכב חסר. שר המשפטים יריב לוין נמנע במשך תקופה ממושכת מכינוס הוועדה לבחירת שופטים לצורך בחירת נשיא, ורק לאחר התערבות בג"ץ התכנסה הוועדה ובחרה בשופט יצחק עמית ב-26 בינואר 2025. גם לאחר הבחירה, המשיך לוין לנסות לסכל את השלמת המינוי: הוא סירב לצרף חתימת קיום לכתב המינוי, נמנע מפרסום המינוי ברשומות וסירב לקיים עם הנשיא ישיבות עבודה ולשתף עמו פעולה בהפעלת סמכויות משותפות. ב-7 ביוני 2026 קיבל בג"ץ את עתירת מכון זולת, קבע כי עמית נבחר ומונה כדין וכי טענת השר חסרת בסיס משפטי, והורה ללוין לפעול עם הנשיא לקידום מינויים שהתעכבו, ובהם נשיאים וסגני נשיאים של בתי משפט, שופטים עמיתים, רשם לבית המשפט העליון ושופטים לוועדות שחרורים. התנהלות לוין המחישה כי הכוח לשבש את מערכת המשפט אינו מצוי רק בשינוי חוקיה: בהיעדר חובות פעולה ומועדים ברורים, שר יחיד יכול לנצל את סמכויותיו ליצירת מנגנון מתמשך של וטו פוליטי. הנזק נופל על הציבור באמצעות תקנים שאינם מאוישים, עומס, עיכוב באכיפת הדין ופגיעה בגישה אפקטיבית לערכאות.

מערכת משפט עצמאית היא תנאי לקיומה של דמוקרטיה. היא מרסנת את כוחן של הרשויות, מגנה על זכויות האדם ומבטיחה שהדין יחול גם על הממשלה ועל הרוב הפוליטי. במרץ 2025 הרחיבה הכנסת את המאבק על אופייה של מערכת המשפט לשני מוקדים נוספים: תיקון מס׳ 4 לחוק-יסוד: השפיטה ותיקון מס׳ 105 לחוק בתי המשפט שינו את הרכב הוועדה ואת כללי ההכרעה בה, ותיקון מס׳ 6 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים שינה את מנגנון בחירת הנציב. תיקון חוק-היסוד עתיד להיכנס לתוקף עם תחילת כהונת הכנסת ה-26. הצעות החוק באשכול מבקשות להפוך נורמות של ריסון וממלכתיות לחובות מפורשות, למנוע מגורם פוליטי יחיד להחזיק בזכות וטו על תפקוד המערכת, ולשמור על הליכי מינוי ופיקוח מקצועיים, שקופים ועצמאיים.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק בתי המשפט [נוסח משולב] (תיקון – מינוי נשיא בית המשפט העליון)
ההצעה מעגנת את שיטת הסניוריטי: הוותיק בשופטי בית המשפט העליון ימונה לנשיא, ובשוויון בוותק – המבוגר שבהם. ניתן יהיה לעבור לבא בוותק אם השופט ויתר או אינו מסוגל למלא את התפקיד; לפי החלופה שבטיוטה, המינוי והמעבר ידרשו חמישה קולות בוועדה.

2. הצעת חוק בתי המשפט [נוסח משולב] (תיקון – הגדרת העיקרון המנחה של הוועדה לבחירת שופטים
ההצעה מחייבת את הוועדה לאתר, לקדם ולבחור מועמדים מוכשרים, מנוסים ומתאימים לכהונה שיפוטית, תוך התייחסות למגוון החברה בישראל. זהו עיקרון מנחה לשיקול דעת ענייני, ולא מכסה מספרית.

3. הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – נציג סיעת האופוזיציה בוועדה לבחירת שופטים)
ההצעה מתקנת את סעיף 4(ב) לחוק-יסוד: השפיטה וקובעת כי מבין שני חברי הכנסת בוועדה לבחירת שופטים, אחד יהיה מסיעות הקואליציה ואחד מסיעות האופוזיציה. כך הופך נוהג הייצוג של המיעוט הפרלמנטרי לחובה חוקתית.

4. הצעת חוק בתי המשפט [נוסח משולב] (תיקון – מינוי נשיאים וסגני נשיאים של בתי משפט מחוזיים ושל בתי משפט שלום)
שר המשפטים יוסיף לבצע את המינוי הפורמלי של נשיאים וסגני נשיאים בבתי המשפט המחוזיים ובבתי משפט השלום, אך המינוי והמשך הכהונה ייעשו לפי המלצת נשיא בית המשפט העליון, במקום בהסכמה בין השניים.

5. הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – ביטול סמכות שר המשפטים לפתוח בהליך הדחה)
ההצעה מוחקת מסעיף 7(4) לחוק-יסוד: השפיטה את יושב ראש הוועדה לבחירת שופטים, שהוא שר המשפטים, מרשימת הגורמים הרשאים ליזום הדחת שופט. הסמכות תישאר בידי נשיא בית המשפט העליון ונציב תלונות הציבור על שופטים, וההדחה תוסיף לדרוש רוב מיוחד.

6. הצעת חוק בתי המשפט [נוסח משולב] (תיקון – כינוס הוועדה לבחירת שופטים)
ההצעה קובעת כי כאשר הוועדה לבחירת שופטים מזהה צורך במינוי שופט, עליה להתכנס במהירות הראויה. שר המשפטים יפרסם ברשומות את הודעת הכינוס, אך לא יוכל לקבוע לבדו אם הוועדה תתכנס.

7. הצעת חוק בתי המשפט [נוסח משולב] (תיקון – הוספת תנאים לכינוס הוועדה לבחירת שופטים)
ההצעה קובעת כי ישיבת הוועדה לבחירת שופטים תתקיים בנוכחות רוב חבריה. בתקופה שבה הכנסת מפוזרת הוועדה לא תתכנס, אלא לצורך חיוני ודחוף.

8. הצעת חוק בתי המשפט [נוסח משולב] (תיקון – מניעת מינוי שופט משיקולים פוליטיים או בנסיבות המקימות חשש ממשי למשוא פנים)
ההצעה אוסרת לבחור מועמד לשיפוט רק בשל זיהוי או השתייכות פוליטית או מפלגתית, וכן כאשר קיימות נסיבות המקימות חשש ממשי למשוא פנים. כך היא מבחינה בין גיוון חברתי ורעיוני לבין מינוי לפי נאמנות מפלגתית או בניגוד עניינים.

9. הצעת חוק בתי המשפט [נוסח משולב] (תיקון – חיזוק השקיפות לגבי מועמדים המובאים להצבעה בוועדה לבחירת שופטים)
נוסף על פרסום שם המועמד 45 ימים לפני הדיון, ההצעה מחייבת לפרסם תמצית קורות חיים, ציון מרכז הערכה, שמות ממליצים, קרבה משפחתית לבעלי תפקידים במערכת המשפט או לנבחרי ציבור ורשימת מניעויות. מועמד שיסרב לפרסום לא יובא להצבעה.

10. הצעת חוק נציב תלונות הציבור על שופטים (תיקון – ביטול תיקון מס׳ 6 והשבת המצב לקדמותו)
ההצעה מבטלת את תיקון מס׳ 6 ומשיבה את בחירת הנציב לוועדה לבחירת שופטים, לפי הצעה משותפת של שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון. היא מבהירה ששופט עליון בדימוס כשיר להתמנות, מתקנת את הוראות ההעברה מכהונה וההשעיה וקובעת הוראות מעבר ושמירת תוקף.

אשכול 2: חיזוק ההגנה על עצמאות, מקצועיות וממלכתיות השירות הציבורי

פוליטיזציה של השירות הציבורי היא אחת משיטות הפעולה המרכזיות של משטר סמכותני-תחרותי. במשטר כזה המוסדות הדמוקרטיים ממשיכים להתקיים באופן רשמי, אך הממשלה מחלישה את עצמאותם, משתלטת על מנגנוני המינוי ומנצלת את משאבי המדינה לצרכים פוליטיים. מסע מתמשך נגד ״שלטון הפקידים״ ו״הדיפ סטייט״ נועד לערער את אמון הציבור בעובדי המדינה ובשומרי הסף ולהציג מקצועיות, ביקורת משפטית ועמידה על כללי המינהל התקין כמכשולים בפני מימוש מדיניות הממשלה או רצון הבוחרים.

מאז הקמת הממשלה ה-37 פעל הדרג הפוליטי להרחבת שליטתו במוסדות שאמורים לשרת את הציבור באופן מקצועי ועצמאי. המשטרה הוכפפה לשר לביטחון לאומי והפכה לגוף מוטה פוליטית, בין היתר באמצעות שליטתו של השר במינויים. כמו כן נעשו ניסיונות להחליש את הייעוץ המשפטי ולהדיח את היועצת המשפטית לממשלה, להשפיע על מינוי פוליטי של נציב שירות המדינה ולבצע מינויים רגישים של ראש שב"כ ובחברות ממשלתיות על בסיס זיקה פוליטית ונאמנות אישית. מהלכים אלה מטשטשים את הגבול בין סמכות הממשלה לקבוע מדיניות לבין שליטה פוליטית בייעוץ, באכיפה, במינויים ובמשאבי המדינה.

שירות ציבורי מקצועי ועצמאי מהווה תשתית הכרחית לדמוקרטיה: הוא מבטיח שמדיניות הממשלה תיושם בכפוף לדין, על בסיס מומחיות, בשוויון ולטובת הציבור כולו, גם כאשר הדרג המקצועי נדרש לבקר את השר הממונה. ההצעות באשכול מעגנות עצמאות מקצועית וממלכתיות, מגנות על שומרי הסף וקובעות הליכי מינוי שקופים ותחרותיים, כדי למנוע מהשלטון הנבחר להשתלט על מוסדות המדינה ולהשתמש בסמכויות ציבוריות לצרכים מפלגתיים או אישיים.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק הממשלה (תיקון – יועצים משפטיים במשרדי ממשלה)
ההצעה מסדירה בחוק את מעמדם ועצמאותם של היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה: מינוי באמצעות מכרז על ידי היועץ המשפטי לממשלה, כהונה בת שבע שנים וכפיפות מקצועית לדין ולהנחיותיו. חוות דעת היועץ תחייב את המשרד כל עוד לא נקבע אחרת בידי היועץ המשפטי לממשלה או בית משפט; הפסקת כהונה תתאפשר רק בעילות ובהליך מוגדרים. ההצעה גם מגבילה עקיפה של הייעוץ באמצעות עורכי דין פרטיים.

2. הצעת הגנה על עצמאות הדרג המקצועי במשרדי ממשלה
ההצעה מעגנת בחוק הממשלה את חובת הדרג המקצועי לפעול במקצועיות, בממלכתיות, בשוויון ובנאמנות לציבור ולדין, ולגבש עמדה עצמאית הכוללת חלופות והנמקות. מנכ"ל המשרד יידרש להגן על עצמאותו ולתווך מחלוקות עם השר, והתערבות אסורה תדווח ליועץ המשפטי של המשרד. ההצעה גם מחזקת את עצמאות המבקר הפנימי ואת ביקורתו על פגיעה בממלכתיות, בטוהר המידות ובאי-תלות פוליטית.

3. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – שמירה על עצמאות, ממלכתיות, א-פוליטיות ומקצועיות המשטרה)
הצעת החוק נועדה להגן על עצמאות המשטרה ולהסדיר את סמכויות השר הממונה על המשטרה, באופן המאזן בין מעורבותו של הדרג הנבחר בעניינים בעלי חשיבות כללית לבין חשיבות השמירה על עצמאות משטרת ישראל ועל היותה גוף מקצועי וממלכתי. השר יוכל לקבוע מדיניות כללית, אך לא להתערב באירוע מבצעי, באכיפה בנושא מחאה או בחקירות. האחריות לפיקוד ולניהול תושב למפכ"ל, מעורבות השר במינויים ובהדחות תצומצם, ותובטח עצמאותם המקצועית של מערכי הייעוץ המשפטי, החקירות, המודיעין והתביעה.

4. הצעת חוק שירות המדינה (מינויים) (תיקון – הפסקת כהונת היועץ המשפטי לממשלה)
ההצעה קובעת כי כהונת היועץ המשפטי לממשלה תופסק בדרך שבה נעשה המינוי, ואוסרת להפסיקה בשל עמדה משפטית, הנחיה או החלטה שקיבל במסגרת סמכויות האכיפה הפלילית. כך נשמרת האפשרות להפסקת כהונה בעילות ענייניות, לצד הגנה מפורשת על שיקול דעתו המקצועי.

5. הצעת חוק שירות המדינה (מינויים) (תיקון – ועדת איתור למינוי נציב שירות המדינה)
ההצעה קובעת כי נציב שירות המדינה ימונה לשש שנים מתוך עד שלושה מועמדים שתציע ועדת איתור ציבורית-מקצועית ובה נציגי משפט, שירות המדינה, הממשלה והאקדמיה. ההליך יכלול הגשת מועמדויות מן הציבור, פרסום שמות לקבלת הערות, הנמקות פומביות ורוב של ארבעה מחברי הוועדה. דחיית כל המועמדים בידי הממשלה תחזיר את העניין לוועדה.

6. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – הצעת מועמדים לתפקיד המפקח הכללי של המשטרה בידי ועדת איתור מקצועית-ציבורית)
הממשלה תוסיף למנות את המפכ"ל, אך תבחר מבין מועמדים שתציע ועדת איתור מקצועית-ציבורית ובה נציגי המשרד לביטחון לאומי, שירות המדינה, היועץ המשפטי לממשלה והציבור. נציגי הציבור לא יהיו בעלי קשר אישי, עסקי או פוליטי לשר, והמועמדים ייבחרו מקרב קציני המשטרה.

7. הצעת חוק שירות הביטחון הכללי (תיקון – ועדת איתור לבחירת ראש השירות)
ההצעה מחליפה את המלצתו הבלעדית של ראש הממשלה על ראש השב"כ בהמלצת ועדת איתור ובה נציגי המשפט, שירות המדינה, ראש הממשלה והציבור. הוועדה תפרסם הזמנה למועמדויות, תוכל לשמוע עמדות מן הציבור ותמליץ לממשלה על מועמד אחד או על כמה מועמדים לפי סדר עדיפות; דחיית ההמלצה תחזיר את העניין לבחינה נוספת בוועדה.

8. הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון – קווי פעולה וייצוג הולם בקרב העובדים)
ההצעה מחייבת חברה ממשלתית לפעול בממלכתיות, לטובת הציבור ולא לקידום אינטרסים מפלגתיים, לרבות במינוי עובדים. היא גם מרחיבה את חובת הייצוג ההולם לנשים, לאנשים עם מוגבלות, לחברה הערבית, הבדואית והצ'רקסית, לחברה החרדית ולעולים חדשים, ומוסיפה חובות דיווח על יישומה.

9. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – קבלת החלטות לפי הסמכויות בדין וכללי המשפט המינהלי)
ההצעה מעגנת את החובה החלה על הממשלה, על ראש הממשלה ועל כל שר מן השרים, מהיותם נאמני הציבור, לקבל החלטות על פי סמכותם בדין וכללי המשפט המינהלי, במטרה לקבוע גבולות ברורים לכוח העצום הנמצא בידי הממשלה ושריה.

10. הצעת חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב] (תיקון – עצמאות התביעה הפלילית)
הצעה זו באה לעגן במפורש בחוק סדר הדין הפלילי את העיקרון של עצמאות התביעה, את השיקולים המותרים בהפעלת סמכויותיה ואת איסור ההתערבות של גורמים חיצוניים-פוליטיים. זאת במטרה לחזק את ההגנות מפני פוליטיזציה של התביעה הפלילית ועל שלטון החוק, על זכויות אזרח וחשודים ועל עקרונות של הפרדת הרשויות ושוויון.

11. הצעת חוק שירות המדינה (מינויים) (תיקון – מינוי ממלאי מקום זמניים)
ההצעה מעבה את הליך הבחירה של ממלאי מקום זמניים בשירות הציבורי, כדי למנוע מינויים זמניים לא ראויים משיקולים פוליטיים-אישיים, שעלולים להפוך בהמשך למינויים קבועים. לפי ההצעה, השר יתייעץ גם עם הוועדה הרלבנטית למינוי, לצד נציב השירות, ויבחן את כשירותו המקצועית והערכית של המועמד בהתאם לדרישות התפקיד ולזמניות המינוי.

אשכול 3: הגנה על ההשתתפות במשחק הפוליטי וחיזוק המעמד של הרשות המחוקקת

ב-14 ביולי 2025 ביקשה הכנסת להפסיק את חברותו של חבר הכנסת איימן עודה בשל התבטאויותיו הפוליטיות. 73 חברי כנסת תמכו בהדחה ורק היעדר הרוב החוקתי של 90 מנע אותה. שנה וחצי קודם לכן תמכו 85 חברי כנסת במהלך דומה נגד חבר הכנסת עופר כסיף. שתי ההצבעות הפכו את המשך כהונתם של נבחרי ציבור – ובפועל את ייצוגם של בוחריהם – לשאלה הנתונה להכרעת יריביהם הפוליטיים. במקביל הפכה הקואליציה את השימוש בהצעות חוק פרטיות לשיטת פעולה. ניסיונות הממשלה לשינוי שיטת המשטר הועברו שוב ושוב במסלולים אלה במקום בחקיקה ממשלתית, כדי לעקוף את עבודת המטה במשרדי הממשלה, את פרסום התזכיר להערות הציבור ואת הבחינה המקצועית והמשפטית

המקדימה. השימוש בכנסת נעשה אינסטרומנטלי, לא חיזק את עצמאותה מול הממשלה, אלא רתם את הרוב הקואליציוני לקיצור הליכים ולהחלשת הבקרה על יוזמותיה. דפוס זה, לצד ניסיונות ההדחה, חשף שני צדדים של אותו כשל. רוב קואליציוני המבקש להרחיק מן המשחק הפוליטי קולות שאינם מקובלים עליו, וכנסת המתפקדת כמסלול מהיר למימוש רצון הממשלה במקום כרשות מחוקקת עצמאית וביקורתית.

דמוקרטיה אינה מסתכמת בזכות הרוב למשול. היא מחייבת אפשרות ממשית להתמודד בבחירות, לשמור על המנדט שהעניקו הבוחרים, להשמיע קול אופוזיציוני בעבודת הוועדות ולהעמיד כל חקיקה לבדיקה מקצועית, משפטית וציבורית. בישראל, שבה הממשלה נשענת על רוב בכנסת ושולטת בדרך כלל בסדר יומה, הגנות אלה חיוניות כדי שהרשות המחוקקת לא תהפוך לעוד זרוע של הרשות המבצעת, וכדי שהרוב לא יוכל לשנות את כללי ההשתתפות נגד המיעוט. שש ההצעות באשכול יוצרות יחד תשתית כזאת: הן מצמצמות פסילה והדחה פוליטית של רשימות, מועמדים וחברי כנסת; מבטיחות ייצוג הולם לאופוזיציה; מחזקות את הבדיקה המשפטית והמקצועית של החקיקה; ומשיבות לכנסת את האחריות להכרעות מדיניות במקום לעקוף אותה באמצעות משאל עם. כך הן מגנות בעת ובעונה אחת על ההשתתפות הפוליטית, על זכויות המיעוט ועל יכולתה של הכנסת לפקח על הממשלה ולבלום ריכוז כוח.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – צמצום האפשרות לפסול מועמד או רשימה)
ההצעה מתקנת את סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת ומחמירה את התנאים לפסילת רשימה או מועמד: עילת הפסילה תידרש להישען על ראיות משכנעות, ברורות, חד-משמעיות ומצטברות, להיות מאפיין מרכזי בפעילות הרשימה או המועמד ולהיתמך בפעולה לקידומה. היא אוסרת פסילה בשל גזע, דת, לאום, מוצא, מין, נטייה מינית, השקפת עולם, גיל, מעמד אישי או הורות, וכן אוסרת לדרוש הצהרה החורגת מעילות הפסילה הקבועות בחוק.

2. הצעת חוק-יסוד: הכנסת וחוק הכנסת (תיקון – ביטול "חוקי ההדחה")
ההצעה מבטלת את סעיף 42א(ג) לחוק-יסוד: הכנסת ואת סעיף 8א לחוק הכנסת, ובכך שוללת מחברי הכנסת את הסמכות להפסיק את חברותו של חבר כנסת מכהן בשל עילות הפסילה הקבועות בסעיף 7א לאחר שכבר נבחר.

3. הצעת חוק הכנסת (תיקון – מתן ייצוג הולם לסיעות האופוזיציה בוועדות הכנסת)
ההצעה מתקנת את סעיף 3(א) לחוק הכנסת ומחייבת כי בקביעת הרכבן של ועדות הכנסת יינתן ייצוג הולם לסיעות האופוזיציה, בהתאם ליחסי הכוחות ביניהן.

4. הצעת חוק הכנסת (תיקון – תפקיד היועץ המשפטי לכנסת לייעץ בעניין השלכות החקיקה על זכויות אדם והמשטר הדמוקרטי)
ההצעה מתקנת את סעיף 17(ב)(2) לחוק הכנסת ומטילה על היועץ המשפטי לכנסת לייעץ לכנסת ולוועדותיה גם בדבר התאמת החקיקה למסגרת המשפטית והחוקתית והשלכותיה על זכויות אדם ואזרח, שוויון, טוהר המידות, המשטר הדמוקרטי ושלטון החוק.

5. הצעה לתיקון תקנון הכנסת (הכנת הצעת חוק פרטית לקריאה ראשונה)
ההצעה מתקנת את סעיף 79(א) לתקנון הכנסת ומחייבת ועדה המכינה הצעת חוק פרטית לקריאה הראשונה לפרסם את הנוסח להערות הציבור, לקבל חוות דעת מקצועיות ומשפטיות מן הממשלה ומרשויות ציבוריות ולהקצות זמן סביר להערות. לפני האישור תיבחן השפעת ההצעה מבחינה חוקתית, תקציבית ובין-לאומית, לרבות על זכויות אדם ועל אוכלוסיות מוגנות, ותידרש קביעה של המשנה ליועץ המשפטי לממשלה כי אין מניעה משפטית לקדמה.

6. הצעת חוק-יסוד: משאל עם (תיקון – ביטול החוק)
ההצעה מבטלת את חוק-יסוד: משאל עם, המחייב להביא למשאל עם החלטה או הסכם שלפיהם המשפט, השיפוט והמינהל של ישראל לא יחולו עוד על שטח מסוים, אלא אם ההחלטה אושרה בידי 80 חברי כנסת. הביטול משיב את ההכרעה לנבחרי הציבור בכנסת ומונע מן הממשלה לעקוף את הרשות המחוקקת באמצעות מסלול הצבעה שאינו מעניק זכות השתתפות לכל תושבי הקבע המושפעים מן ההחלטה.

אשכול 4: חיזוק ההגנה על השוויון ומאבק בכהניזם

ב-19 ביולי 2018 העבירה הכנסת את חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי. החוק קבע שמימוש הזכות להגדרה עצמית לאומית בישראל ייחודי לעם היהודי, העניק לערבית מעמד מיוחד במקום מעמד של שפת המדינה וקבע שהתיישבות יהודית היא ערך לאומי, מבלי לעגן שוויון לכל האזרחים. הזכות לשוויון לא עוגנה במפורש בחוקי היסוד בישראל וההגנה החוקתית עליה נשענת בעיקר על פרשנות השוויון כחלק מכבוד האדם. מצב זה אינו חדש וכך גם האפליה נגד מיעוטים בישראל ובפרט נגד אזרחי המדינה הערבים. אלא שהממשלה ה-37 הביאה את העליונות היהודית והגזענות למרכז הבמה והלגיטימציה הציבורית, בעקבות הברית של ראש הממשלה נתניהו עם הנציגים הפוליטיים של הכהניזם. בהתאם, האידיאולוגיה הגזענית הקיצונית של הרב מאיר כהנא כבר אינה בשוליים, אלא הכתה שורשים עמוקים בפוליטיקה, בכנסת, ברשויות הציבוריות, בתקשורת ובחברה. לאחר השבעה באוקטובר, הכהניזם על גווניו נעשה נחלת הכלל ואינו מוגבל עוד לימין הקיצוני. בנוסף, השתלטות סדר היום הדתי והקיצוני הביאה לפגיעה מהותית בזכויות נשים.

12 ההצעות באשכול זה נועדו לטפל בגזענות ובאפליה על כל גווניה. ראשית, הן מעגנות שוויון מהותי בחוק-יסוד, ומציעות תוכנית מקיפה כדי למנוע ולעקור באופן אפקטיבי את השתרשות הגזענות, ובמיוחד את האידיאולוגיה הגזענית הקיצונית של הרב מאיר כהנא ותנועות "כך" ו"כהנא חי", בפוליטיקה, בחברה וברשויות הציבוריות. בנוסף הן מבטלות את חוק הלאום, מעגנות זכות חוקתית להליך הוגן, מגדירות התנהגות גזענית כעבירת משמעת בשירות הציבורי ובמקצועות מורשים, מצמצמות את עילות הסינון של ועדות הקבלה ואוסרות אפליה בטיפול בבקשות לאיחוד משפחות. הן מחייבות התייחסות לשוויון בהליך החקיקה ובפרט בדיקה של ההשפעות של כל דבר חקיקה על השוויון המגדרי ומחזקות זכויות נשים לשוויון באמצעות ייצוג הולם של נשים בחברות ציבוריות וביטול האפשרות להפרדה מגדרית במוסדות לימוד אקדמיים. התכלית המשותפת היא שלילת כלים שמאפשרים לרוב ולרשויות המדינה להפוך זהות לאומית, מוצא, או מגדר לבסיס לחלוקה בלתי-שוויונית של זכויות, הטבות או הגבלות.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק למאבק בגזענות ובכהניזם
הצעה זו מרחיבה את "ארגז הכלים" של רשויות המדינה כדי לעקור את השתרשות הגזענות ולהיאבק באידיאולוגיה הגזענית הקיצונית של הרב מאיר כהנא ותנועות "כך" ו"כהנא חי". ההצעה נועדה לשרש ולבלום את התפשטותה בפוליטיקה, ברשויות ציבוריות, בחברה ובשיח הציבורי במדינת ישראל.

2. הצעת חוק-יסוד: שוויון
ההצעה מכוננת חוק-יסוד עצמאי הקובע שכל בני האדם שווים בערכם ובזכויותיהם המוכרות לפני החוק וזכאים להגנה שווה בתחומה הריבוני של המדינה. היא אוסרת אפליה בשל רשימה מפורטת של מאפיינים קבוצתיים, מחייבת את המדינה לקדם שוויון מהותי בחלוקת תקציבים ומשאבים, בחיי המשפחה ובמרחב הציבורי, ומתירה העדפה מתקנת. כל רשויות המדינה יחויבו לכבד את הזכויות; תקנות שעת חירום לא יוכלו לשנותן, ושינוי חוק-היסוד ידרוש רוב של שמונים חברי כנסת.

3. הצעת חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי (תיקון – ביטול החוק)
ההצעה מבטלת במלואו את חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי. בכך היא מסירה מן המארג החוקתי את ההוראות המייחדות לעם היהודי את ההגדרה העצמית הלאומית בישראל, מעניקות לערבית מעמד מיוחד בלבד ומגדירות התיישבות יהודית כערך לאומי.

4. הצעה לתיקון תקנון הכנסת (התייחסות לשוויון בהצעות חוק)
ההצעה מוסיפה לתקנון הכנסת את סעיף 93א ומחייבת לצרף להצעת חוק ממשלתית, פרטית או מטעם ועדה הערכה של השלכותיה האפשריות על השוויון, לרבות הקבוצות שעלולות להיפגע ומידת הפגיעה או השיפור. הוועדה הדנה בהצעה תידרש לעסוק בהערכה בכל שלבי ההכנה, וחבר כנסת יוכל לבקש ממרכז המחקר והמידע של הכנסת הערכה חלופית ולהזמין את עורכה לדיון.

5. הצעות לתיקוני חקיקה למאבק בגזענות בשירות הציבורי ובמקצועות המחייבים רישוי מהמדינה
ההצעה מתקנת עשרים ושלושה חוקים המסדירים משמעת בשירות הציבורי ובמקצועות המחייבים רישיון מן המדינה. בכל אחד מהם היא מבהירה כי התנהגות שאינה הולמת כוללת התנהגות או התבטאות גזענית שיש בה הטרדה, איום, השפלה, ביזוי, אפליה, גילוי איבה, עוינות, אלימות או גרימת מדנים כלפי אדם או ציבור בשל צבע, גזע, דת, עדה או מוצא לאומי-אתני.

6. חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – זכות להליך הוגן)
ההצעה מוסיפה לחוק-יסוד: השפיטה את סעיף 3א וקובעת כי שופט ידון כל אדם מתוך שוויון גמור עם זולתו, במשפט הוגן וללא משוא פנים. בכך היא מעגנת במפורש בחוק-היסוד חובה שכיום מוכרת בעיקר בפסיקה ובהסדרים דיוניים נקודתיים.

7. הצעת חוק פקודת האגודות השיתופיות (תיקון – ביטול סעיפים 6ג(א)(5) ו-6ג(א)(6))
ההצעה מוחקת שתי עילות המאפשרות לוועדת קבלה ביישוב קהילתי לדחות מועמד בשל חוסר התאמה למרקם החברתי-תרבותי של היישוב או בשל מאפיינים ייחודיים ותנאי קבלה שאישר רשם האגודות השיתופיות. היא אינה מבטלת את ועדות הקבלה או את יתר עילות הסירוב, ובהן העילה של אי-התאמה לחיי חברה בקהילה.

8. הצעת חוק לאיסור אפליה באיחוד משפחות
ההצעה מתקנת את חוק האזרחות ואת חוק הכניסה לישראל ואוסרת על שר הפנים לסרב לטפל בבקשת

מעמד של בן זוג או לדחותה בשל גזע, דת, מגדר, לאום, מוגבלות, הורות, נטייה מינית, מוצא, מקום מגורים, השקפה או השתייכות פוליטית של מי מבני הזוג. השר יחויב לקבוע כללים להגשת הבקשה, לבדיקתה, לעילות הדחייה ולמשך הטיפול. הנוסח אינו מבטל במפורש את חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), התשפ"ב-2022, ולכן נדרש תיקון נוסף כדי שהאיסור יגבר בבירור על מגבלותיה כל עוד היא בתוקף.

9. הצעת חוק עקרונות פעילות השלטון המקומי
הצעה לקביעת עקרונות כלליים שיחולו באופן גורף ביחס למילוי כל תפקידיהן וסמכויותיהן של הרשויות המקומיות ויסדירו את פעולתן על פי הדין, באורח ממלכתי, הוגן ושוויוני, ללא משוא פנים וניגוד עניינים, תוך שמירה על טוהר המידות, שקיפות ומנהל תקין, לטובת הציבור ולא לשם קידום אינטרסים מפלגתיים-פוליטיים.

10. הצעת חוק שיווי זכויות האישה (תיקון – הטמעת חשיבה מגדרית)
ההצעה מבקשת להרחיב את החובה לערוך בחינה מגדרית של חקיקה, כך שלא תחול רק על הצעות חוק שניכר מראש שיש להן השפעה על השוויון בין נשים לגברים. במקום זאת, תידרש בחינה מגדרית של כלל הצעות החוק הנידונות בוועדות הכנסת לאחר שעברו קריאה טרומית, במטרה לזהות מראש השפעות שונות על נשים וגברים ולמנוע העמקת פערים.

11. הצעת חוק החברות (תיקון – מכסות ייצוג לנשים בדירקטוריונים של חברות ציבוריות)
ההצעה מבקשת לקבוע בחוק מכסות מחייבות לייצוג בני שני המינים בדירקטוריונים של חברות ציבוריות, עד לרף של לפחות 40% לכל מין בדירקטוריונים גדולים. ועדת הביקורת תוודא עמידה בדרישות, והחברות יחויבו גם בדיווח שוטף על הרכב הדירקטוריון. החובה תהווה תנאי לרישומן של חברות ציבוריות שיוקמו, ובתוך שלוש שנים תחול על כלל הדירקטוריונים בחברות הציבוריות.

אשכול 5: חיזוק ההגנה על חופש הביטוי

לאחר מתקפת 7 באוקטובר 2023 התיר פרקליט המדינה עמית איסמן למשטרה לפתוח במקרים מסוימים בחקירת הסתה על בסיס התבטאות בודדת וחד-משמעית גם בלי אישור מוקדם של הפרקליטות. ההקלה נועדה למקרים מובהקים בזמן מלחמה, אך היא הרחיבה את מרחב שיקול הדעת המשטרתי דווקא בעבירות שבהן עצם החקירה והמעצר עלולים להעניש אדם עוד לפני שהוכח כי עבר עבירה. בדצמבר 2024 הציג מרכז המחקר והמידע של הכנסת נתונים שלפיהם 92% מתיקי ההסתה שנבדקו באותה שנה היו ביחס לאזרחים ערבים, וכל 42 כתבי האישום הוגשו נגד ערבים, בעוד תיקים נגד יהודים נגנזו. בנובמבר 2025 קידמה ועדת החוקה הצעה להקל עוד את רף ההפללה ולאפשר לקצין משטרה בכיר לפתוח בחקירה ללא אישור הפרקליטות. במקביל נעשה שימוש בתביעות לשון הרע ובמכתבי התראה מצד שרים ושוטרים נגד אזרחים, מפגינים ועיתונאים שביקרו את הפעלת הכוח השלטוני. תביעות דיבה ותביעות השתקה שמפעיל השלטון נגד מבקריו הן מהלכים מוכרים בארגז הכלים של משטר סמכותני-תחרותי, במטרה להלך אימים ולהרתיע מביקורת גם כאשר ההליך מסתיים ללא הרשעה או בפסק דין לטובת הנתבע.

חופש הביטוי הוא התשתית להשתתפות פוליטית, למחאה, לעיתונות חופשית וליכולת של הציבור לחשוף עוולות ולדרוש דין וחשבון מן השלטון. הגנה אמיתית חייבת לחול גם על ביטוי חריף, מקומם ולא פופולרי, כל עוד הוא אינו חוצה את הגבול ומעודד אלימות. בישראל, הזכות מוכרת רק מכוח הפסיקה, ואינה מעוגנת במפורש בחוק-יסוד. שש ההצעות באשכול בונות הגנה משולבת. הן מעגנות את חופש הביטוי בחוק-יסוד, מחייבות פיקוח מקצועי מוקדם על חקירות הסתה, מבטלות את הפללת לשון הרע ומסננות תביעות שמגישים בעלי כוח שלטוני נגד ביקורת על תפקודם. ההצעות אינן מעניקות חסינות להסתה ואינן מבטלות את ההגנה האזרחית על השם הטוב, אך מבטיחות שהחקירה או התביעה לא יהפכו בעצמן לעונש ולא ישמשו כלי להשתקת ביקורת דמוקרטית.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק-יסוד: חופש הביטוי
ההצעה מעגנת בחוק-יסוד את חופש הדעה והביטוי ואת חופש היצירה והמחקר. היא מחייבת את רשויות השלטון לכבד את הזכות, מתירה פגיעה בה רק בחוק שנועד לתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה על הנדרש, אוסרת לפגוע בה באמצעות תקנות שעת חירום ודורשת רוב של חברי הכנסת לשינוי חוק-היסוד.

2. הצעת חוק אישור חקירה בעבירות הסתה
ההצעה מתקנת את סעיף 144ה לחוק העונשין ואת סעיף 24(ה) לחוק המאבק בטרור. לפני פתיחת חקירה בעבירות הסתה לאלימות, לגזענות או לטרור יידרש אישור של פרקליט המדינה, אחד ממשניו או גורם בפרקליטות שהוסמך לכך.

3. הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון – ביטול עבירה וקובלנה)
ההצעה מבטלת את העבירה הפלילית של לשון הרע שבסעיף 6 לחוק איסור לשון הרע ואת האפשרות להגיש קובלנה פלילית פרטית לפי סעיף 8. היא מוחקת גם את ההפניות הנלוות לקובלנה, כך שלשון הרע תוסיף להיות עוולה אזרחית אך לא תוכל לשמש בסיס למאסר או להליך פלילי פרטי.

4. הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון – הגבלת הגשת תובענה אזרחית בעילת לשון הרע על ידי שרי ממשלה וראש הממשלה)
ההצעה מוסיפה לחוק איסור לשון הרע את סעיף 25ב. כאשר הנתבע טוען בתחילת ההליך כי התובע הוא ראש הממשלה או שר וכי הפרסום עסק בתפקידו או בעניין ציבורי, בית המשפט ידון בטענה מיד. אם התנאים מתקיימים, התביעה תימחק ותוכל להיות מוגשת מחדש לאחר סיום הכהונה. מרוץ ההתיישנות ימשיך בתקופת הכהונה.

5. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – הגבלת הגשה של תובענה אזרחית בעילה של לשון הרע על ידי שוטר באופן פרטי)
ההצעה מוסיפה לפקודת המשטרה את סעיף 93ד. שוטר המבקש להגיש תביעת לשון הרע בשל פרסום הנוגע להפעלת סמכותו או למילוי תפקידו יידרש לקבל את הסכמת פרקליט המדינה או מי שהוסמך מטעמו. בהחלטה יישקלו סיכויי התביעה, האינטרס הציבורי והפגיעה בשם הטוב, בחופש הביטוי ובזכות הציבור לדעת.

6. הצעת חוק לחיזוק ההגנות על חופש הביטוי של מרצים וסטודנטים
ההצעה קובעת כי המוסדות להשכלה גבוהה יהיו מוסמכים להסדיר את תנאי המימוש של חופש הביטוי באופן שוויוני ובתוך כותליהם בלבד, אך לא מחוץ להם. בנוסף, היא מסדירה את ההכרה בחופש הביטוי של מרצים במוסדות אקדמיים, בדומה לזה של סטודנטים (בחוק זכויות הסטודנט המתוקן).

אשכול 6: חיזוק ההגנה על חופש המחאה ומניעת אלימות משטרתית

ב-28 בדצמבר 2022, ערב השבעת הממשלה ה-37, אישרה הכנסת ביוזמת השר המיועד לביטחון לאומי איתמר בן גביר את תיקון מס׳ 37 לפקודת המשטרה, שהרחיב את תפקיד השר בקביעת מדיניות המשטרה וסדרי העדיפויות שלה. מתחילת כהונתו כשר, פעל בן גביר לתרגם את הסמכות להשפעה על אכיפת מחאות נגד הממשלה. ב-5 ביולי 2023 הודיע ניצב עמי אשד על פרישתו מפיקוד מחוז תל אביב ותיאר לחץ מצד בן גביר לפינוי הפגנה בכוח, באופן שהיה עלול להסתיים בפצועים רבים. האירוע המחיש כיצד תלות המשטרה במדיניות השר הפכו את הטיפול במחאה נגד הממשלה למבחן נאמנות פוליטי. אין מדובר במקרה בודד אלא בפוליטיזציה של המשטרה שבאה לידי ביטוי באופן הפעלתה באירועי מחאה. כאשר שימוש בכוח, עיכובים, תנאי שחרור ממעצר ופתיחה בחקירות מופעלים נגד מפגינים, בלי תיעוד מלא וביקורת אפקטיבית, עצם המפגש עם המשטרה יוצר הרתעה מפני השתתפות פוליטית.

חופש המחאה הוא תנאי להשתתפות פוליטית, לחילופי שלטון ולפיקוח ציבורי על מוקדי הכוח; בלעדיו נשמרת הדמוקרטיה בקלפי בלבד, בלי יכולת ממשית של הציבור להתנגד למדיניות, לחשוף עוולות ולדרוש אחריות בין מערכות בחירות. הכשל הוא גם מבני. חופש הביטוי והמחאה טרם עוגן במפורש בחוק-יסוד, בעוד שהגבלתו נשענת בין היתר על פקודת משטרה שמקורה בתקופת המנדט, על סמכויות כלליות לשמירת הסדר, על חוקי עזר ודיני תעבורה ורעש ועוד. פסיקת בתי המשפט ונהלי המשטרה צמצמו חלק מן הסמכויות להגבלת מחאה, אך לא ביטלו את היכולת להשתמש בהן באופן בררני כלפי מיעוטים ומתנגדי ממשלה. האשכול מציע להפוך את נקודת המוצא: מחאה חוקית אינה פעולה שהשלטון מתיר, אלא זכות מוקנית שהמשטרה חייבת להגן עליה. הגבלתה תתבסס רק על סכנה או עבירה קונקרטית; הפעלת כוח תתועד ותיחקר; ועיכוב, העמדה לדין והגבלות מינהליות לא ישמשו מסלול עוקף לדיכוי מחאה.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – הבטחת חופש הביטוי והמחאה במרחב הציבורי)
ההצעה מבטלת את דרישות הרישוי המוקדם לאסיפות ולתהלוכות שבסעיפים 83-90 לפקודת המשטרה. מחאה תהיה מותרת ללא אישור מראש, והמשטרה תוכל להתערב רק מכוח סמכויות מוגדרות למניעת עבירה או פגיעה ממשית.

2. הצעת חוק העונשין (תיקון – ביטול עבירות המחאה)
ההצעה מבטלת את סעיפים 151-158 לחוק העונשין, ובהם עבירות ההתקהלות האסורה וההתפרעות. עבירות קונקרטיות של אלימות, פגיעה בגוף או ברכוש, איומים והפרעה ממשית לאכיפה יוסיפו לחול.

3. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – הגנה על חופש הביטוי בהנפת דגלים ובהצגת סמלים)
ההצעה מבטלת את הסמכות שבסעיף 82 לפקודת המשטרה להסיר דגל או סמל בשל חשש להפרת השלום. עבירות נפרדות של הזדהות עם ארגון טרור או הסתה לטרור יוסיפו לחול.

4. הצעת חוק למניעת מפגעים (תיקון – הגנה על חופש המחאה מפני הגבלות רעש)
מגבלות החוק למניעת מפגעים ותקנות הרעש לא יחולו על רעש ממחאה. המשטרה תוכל לקבוע מגבלה נקודתית מכוח סמכויות אחרות ובהתאם לאיזון החוקתי, אך לא להחיל אוטומטית על מחאה את ספי הרעש והשעות של מפגעים רגילים.

5. הצעה לתיקוני חקיקה – הגנה על חופש המחאה בצירי תנועה
עצם חסימתה המלאה או החלקית של דרך לצורך מחאה לא תהיה עבירה לפי הוראות התעבורה והעבירות המנויות בהצעה. עבירות אחרות, ובהן אלימות ופגיעה בגוף או ברכוש, יוסיפו לחול.

6. הצעת חוק פקודת העיריות (תיקון – הגנה על חופש המחאה מפני הגבלות מוניציפליות)
ההצעה מבהירה שסמכויות העירייה בנוגע לרחובות, מפגעים, אסיפות, תהלוכות וחוקי עזר לא ישמשו להגבלת מחאה. העירייה תוסיף למלא את חובותיה כלפי התושבים ותוכל לפנות למשטרה כאשר נעברת עבירה.

7. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון – מאבק בעיכובי שווא)
שוטר יידרש לתעד בתום עיכוב את עילתו, מקומו ומשכו, שימוש בכוח והבאה לתחנה, ולמסור למעוכב את מספר הדוח ואת זכותו להתלונן. אם לא נפתח הליך, לא יישמר מאגר אישי על העיכוב; בתביעת נזיקין על עיכוב חסר יסוד תישא המדינה בנטל הראיה.

8. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תיקון – מניעת קביעת תנאי שחרור ממעצר שנועדו להגביל את זכות ההפגנה)
קצין ממונה לא יוכל לקבוע תנאי שחרור המגבילים השתתפות במחאה כאשר החשד קשור לעצם ההשתתפות בה. חריגה תותר רק באישור היועץ המשפטי של מחוז המשטרה ומטעמים מיוחדים שיירשמו.

9. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – מניעת שימוש בלתי מידתי בכוח משטרתי בהפגנות)
ההצעה קובעת כי יש לעשות שימוש מידתי ובהתאם לדין בכוח לפיזור הפגנה, כי למשטרה אחריות נזיקית בשל הפרת חובה זו, וכן כי תחול חובת דיווח שנתית לכנסת בנושא פיזור הפגנות. הסדרה זו נועדה לחזק את הוודאות המשפטית הן עבור השוטרים בשטח והן עבור הציבור, וכן לאפשר פיקוח ציבורי ופרלמנטרי אפקטיבי יותר על אופן הפעלת סמכויות המשטרה.

10. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – חובת שימוש במצלמות גוף בעת הפגנה)
שוטר המצויד במצלמת גוף יחויב להפעילה במהלך הפגנה ולתעד באופן סביר את המתרחש. התיעוד יישמר במשטרה, יועבר לגורם החוקר בעקבות תלונה על אלימות ויהיה נגיש לציבור בכפוף לפרטיות; היישום יוסדר בתקנות ובפיקוח הכנסת.

11. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – פתיחה בחקירה פלילית)
ההצעה מחייבת את מח״ש לפתוח בחקירה כאשר נודע לה ששוטר גרם חבלה או נזק לבריאותו של אדם. היא גם מבטלת את הדרישה לאישור היועץ המשפטי לממשלה כתנאי לאכיפה משמעתית במקרים מסוימים של שימוש בכוח שלא כדין.

12. הצעת חוק העונשין (תיקון – הגבלת העמדה לדין בעבירת הפרעה לשוטר במסגרת מחאה)
כאשר חשד להפרעה לשוטר קשור לעצם השתתפותו של אדם במחאה, כתב אישום לפי סעיף 275 לחוק העונשין ידרוש הסכמה בכתב של היועץ המשפטי לממשלה. ההצעה אינה מבטלת את העבירה ואינה מתירה אלימות או הכשלה ממשית.

13. הצעת חוק פקודת המשטרה (תיקון – חובת דיווח על תלונות בגין פגיעות מיניות בידי שוטרים)
ההצעה קובעת כי מנהל המחלקה לחקירות שוטרים יגיש מדי שנה לוועדה לביטחון לאומי של הכנסת דוח מפורט בדבר תלונות על פגיעות מיניות בידי שוטרים ואופן הטיפול בהן ויציגו בדיון בוועדה. הדוח יכלול התייחסות נפרדת למקרים הקשורים להפגנות ולמחאות, נוכח הפגיעה הנוספת שעלולה להיגרם במקרים אלה לחופש המחאה ולהשתתפותן השוויונית של נשים במרחב הציבורי.

אשכול 7: חיזוק ההגנה על חופש המידע ומאבק בפייק ניוז

בעידן הרשתות החברתיות הפכה השליטה במידע לזירת כוח פוליטית מרכזית. החלטות ממשלה וועדות שרים נהנו מאז ומתמיד בישראל מחיסיון רחב, ועילות של ביטחון ופרטיות עלולות לחסום גם מידע נלווה שאין בפרסומו סכנה ממשית. במקביל, כפי שתיאר דוח זולת מינואר 2026, ראש הממשלה וסביבתו עשו שימוש מסיבי בחדשות כוזבות ובדיסאינפורמציה שהופצו ברשתות החברתיות, בגופי תקשורת ובאמצעות חשבונות אנונימיים כדי לקבוע את סדר היום, לפגוע ביריבים ולערער אמון במוסדות הדמוקרטיים. כך, מידע מבוסס על פעולת השלטון נשאר מחוץ לעין הציבורית, ואילו החלל שנוצר מתמלא במסרים פוליטיים שקשה לברר את מקורם ואת אמינותם.

חופש המידע והגנה מפני דיסאינפורמציה הם תנאי ליכולתו של הציבור לגבש עמדה, לפקח על הממשלה ולהצביע על בסיס עובדות. בלי גישה להחלטות, לפרוטוקולים ולממצאי חקירה אין אפשרות ממשית לדרוש דין וחשבון. בלי הגנה מפני התחזות והפצה מאורגנת של מידע כוזב, ניתן לעוות את התחרות הפוליטית ולהחליש את האמון בהליך הדמוקרטי עצמו. ההצעות באשכול פועלות בשני מסלולים משלימים. הן מצמצמות חיסיון גורף ומרחיבות פרסום של מידע בעל עניין ציבורי, ובה בעת מחילות כלים קיימים על הפצה מזיקה של חדשות כזב. מאחר שמאבק בפייק ניוז עלול להפוך בעצמו לכלי צנזורה, עליו להתמקד בהתחזות, בכוונת פגיעה ובהפצה מאורגנת, ולא בטעות, בביקורת או במחלוקת פוליטית לגיטימית.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – שקיפות ישיבות ממשלה וועדות שרים)
ההצעה מחליפה את ברירת המחדל שבסעיף 35 לחוק-יסוד: הממשלה. דיונים והחלטות בענייני ביטחון המדינה ויחסי החוץ יישארו חסויים, אך הממשלה תוכל להטיל חיסיון על עניין אחר רק באישור רוב חברי הכנסת.

2. הצעה לתיקוני חקיקה (שקיפות ועדות חקירה וועדות בדיקה ממשלתיות)
ההצעה מחייבת ועדת חקירה ממלכתית לפרסם את פרוטוקולי דיוניה עד פרסום הדוח הסופי. הוועדה תוכל להימנע מפרסום מלא או חלקי כדי למנוע פגיעה של ממש בביטחון המדינה, ביחסי החוץ, בעניין כלכלי חיוני, בשלומו או בפרטיותו של אדם או בדרכי פעולה חסויות של גוף חוקר. אותם כללים יחולו גם על מסקנות ופרוטוקולים של ועדת בדיקה ממשלתית.

3. הצעה לתיקוני חקיקה (מניעת טיוח בפרשות ביטחוניות והגנה על זכות הציבור לדעת)
ההצעה מגבילה צווי איסור פרסום של בתי דין צבאיים על מעצר, כתב אישום, זהות ופרטי חקירה בעבירות שנעשו אגב פעילות מבצעית, אלא כשהחיסיון נדרש למניעת פגיעה בביטחון המדינה. היא מחייבת גם להפריד מתוך מידע ביטחוני חסוי פרטים שאין בגילוים חשש לפגיעה בביטחון ולפרסם אותם.

4. הצעת חוק חופש המידע (תיקון – פגיעה בפרטיות בעניינים ציבוריים)
ההצעה מבהירה בסעיף 9(א)(3) לחוק חופש המידע כי מידע הפוגע בפרטיות יכול להימסר מכוח סעיף 18(3) לחוק הגנת הפרטיות, כאשר יש בפגיעה עניין ציבורי המצדיק אותה בנסיבות העניין.

5. הצעת חוק העונשין (תיקון – התחזות במטרה להפיץ פייק ניוז)
ההצעה מרחיבה את עבירת הפצת הידיעות הכוזבות כך שתחול גם על מידע שנועד לפגוע בבריאות הציבור. נוסף על כך היא קובעת עבירה שעונשה שלוש שנות מאסר על התחזות בכתב לאדם אחר, לאדם שמת או לדמות שאינה קיימת, בכוונה להפיץ ידיעות כוזבות מן הסוג האסור.

6. הצעת חוק התקשורת (בזק ושידורים) (תיקון – פייק ניוז כתוכן פוגעני)
ההצעה מוסיפה להגדרת תוכן פוגעני בחוק התקשורת ידיעות כוזבות כמשמעותן בסעיף 159 לחוק העונשין. בכך יחולו עליהן חובות היידוע והצעת שירותי הסינון שמוטלות על ספקי גישה לאינטרנט ביחס לתכנים פוגעניים.

7. הצעת חוק המאבק בארגוני פשיעה (תיקון – פייק ניוז כעבירה)
ההצעה מוסיפה לתוספת הראשונה לחוק מאבק בארגוני פשיעה את עבירת הפצת הידיעות הכוזבות, את עבירת ההתחזות לשם הפצתן ואת העבירה הנוגעת לפרסום תוצאות כוזבות של בחירות. כך ניתן יהיה להחיל על הפצה מאורגנת של חדשות כזב את הכלים והעונשים הקבועים בחוק

אשכול 8: תגבור מנגנוני ההגנה על זכויות אדם

מאמצי המהפכה המשטרית של הממשלה ה-37 להחלשת מערכת המשפט ושומרי הסף, השחתת השירות הציבורי וצמצום סמכויות הכנסת, לא רק ביצרו את כוחו של המשטר ופגעו במערכת האיזונים והבלמים שנועדה לרסנו, אלא החלישו בכך באופן מהותי את ההגנה על זכויות האדם והאזרח במדינה. במצב של היחלשות מערכת המשפט ובית המשפט העליון, ובהיעדר חוקה או גופי ביקורת אחרים, אפשרות ההגנה על זכויות האדם הופכת לקלושה עד לא קיימת.

חוקי היסוד בישראל מגנים על זכויות אדם מסוימות, אך לא קיים מנגנון ממוסד לבחינת טענות על הפרת זכויות אדם במדינה. בנוסף, החוק כולל כמה סוגי הגבלות על זכויות אדם וחירויות יסוד. כך, סעיף 10 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו מגן על חקיקה שקדמה לחוק-היסוד גם כאשר היא סותרת את הזכויות המעוגנות בו; חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים) מאפשר לשר הביטחון לכלוא אדם מנהלית, בלי כתב אישום ובלי משפט פלילי, לתקופות חוזרות ועל בסיס מידע חסוי; מבקר המדינה והמבקרים הפנימיים אינם מחויבים במפורש לבחון את פעולת הרשויות דרך דיני זכויות האדם; ומגני זכויות אדם חשופים למעצר, לחיפוש, להליכים משפטיים ולהוצאות כבדות בשל פעילותם. ההצעות באשכול מסירות את החסינות החוקתית של חקיקה ישנה, מקימות נציבות עצמאית, מכניסות זכויות אדם לליבת הביקורת הציבורית והפנימית, מעניקות הגנה חוקית למי שחושפים הפרות ומבטלות את חוק המעצרים המינהליים משנת 1979. התכלית המשותפת היא ביטול סמכויות פוגעניות ובניית מנגנונים עצמאיים שיוכלו לקבל מידע, לחקור, להתערב בהליכים ולחייב את רשויות המדינה לתת דין וחשבון על פגיעה בזכויות האדם.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (תיקון – ביטול פסקת שימור הדינים)
ההצעה מבטלת את סעיף 10 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, הקובע כי חוק-היסוד אינו פוגע בתוקפו של דין שהיה קיים ערב תחילתו. הביטול אינו מבטל אוטומטית את החקיקה שקדמה לשנת 1992, אלא מסיר ממנה את החסינות הגורפת ומאפשר לבחון אם היא פוגעת בזכויות החוקתיות ואם הפגיעה עומדת בתנאי פסקת ההגבלה.

2. הצעת חוק נציבות זכויות אדם
ההצעה מקימה נציבות זכויות אדם סטטוטורית ועצמאית, ובה נציב ראשי ושישה חברים שימונו בידי הממשלה לפי המלצת ועדה הכוללת שרים, חברי כנסת ונציגי ארגונים. הנציבות תקדם חינוך ומדיניות, תפרסם חוות דעת והמלצות, תחקור פגיעות, תטפל בתלונות ותוכל להתערב בהליכים משפטיים או ליזום הליך אזרחי. היא תהיה רשאית לדרוש מידע מגופים מבוקרים, תפעל באופן עצמאי ובלתי תלוי ברשויות השלטון, ותגיש לכנסת דוח שנתי על פעילותה.

3. הצעת חוק-יסוד: מבקר המדינה (תיקון – הגנה על זכויות אדם)
ההצעה מוסיפה לסעיף 2 לחוק-יסוד: מבקר המדינה חובה מפורשת שלפיה מבקר המדינה יבחן את אופן המימוש של דיני זכויות האדם הישראליים והבין-לאומיים ברשויות המדינה. בכך הופכת ההגנה על זכויות אדם מתחום שהמבקר רשאי לעסוק בו לחלק קבוע מליבת הביקורת החוקתית על פעולת השלטון.

4. הצעה חוק הביקורת הפנימית (תיקון – בדיקת השמירה על זכויות האדם)
ההצעה מתקנת את סעיף 4(א)(1) לחוק הביקורת הפנימית ומחייבת את המבקר הפנימי לבדוק אם פעולות הגוף הציבורי, נושאי המשרה וממלאי התפקידים בו תקינות גם מבחינת השמירה על זכויות אדם כפי שהן מוכרות בישראל ובאמנות בין-לאומיות שאושרו בידי המדינה.

5. הצעת חוק מגני זכויות אדם
ההצעה מעגנת את מעמדם של יחידים וארגונים המקדמים זכויות אדם בדרכי שלום ואת זכויותיהם למחאה, התאגדות, ביטוי, מידע, לימוד, גיבוש עמדה והתערבות בהליכים. היא מגבילה מעצר, עיכוב וחיפוש שנעשים בשל פעילותם, מתנה העמדה לדין בגין עבירה שבוצעה במסגרת הפעילות באישור היועץ המשפטי לממשלה, מעניקה זכאות לייעוץ ולסיוע משפטי ומבטלת את עבירת העלבת עובד הציבור שבסעיף 288 לחוק העונשין.

6. הצעת חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים) (תיקון – ביטול מעצרים מינהליים)
ההצעה מבטלת את חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), התשל"ט-1979, ובכך מסירה את סמכות שר הביטחון להורות, כל עוד מוכרז מצב חירום, על מעצר מינהלי ללא כתב אישום ומשפט פלילי. הביטול חל על החוק הישראלי משנת 1979; הוא אינו מבטל מעצרים מינהליים מכוח תחיקת הביטחון בגדה המערבית או כליאה מכוח חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים.

אשכול 9: חיזוק ההגנה על עצמאות החברה האזרחית

ב-19 בפברואר 2025 אישרה מליאת הכנסת, ברוב של 47 מול 19, בקריאה טרומית הצעה שנועדה להטיל מס של 80% על תרומות מישויות מדיניות זרות. הצעה כזו נועדה לחסל בפועל את התשתית לפעילותם של ארגוני זכויות אדם, שלום ושוויון שמקור מימון זה מאפשר להם לפעול בלי להיות תלויים בממשלה אותה הם מבקרים. ההצעה הצטרפה לחקיקה שכבר מתייגת ארגונים בשל מקור מימונם, מענישה קריאה לחרם, מונעת כניסה לישראל בשל התבטאויות ביקורתיות, ומרחיקה קולות ביקורתיים ממוסדות החינוך.

חברה אזרחית עצמאית מאפשרת לאזרחים לפעול יחד מחוץ למוסדות השלטון, לייצג קבוצות שקולן חלש, לספק שירותים, לחשוף כשלים ולהציע חלופות למדיניות הממשלה. בכך היא מרחיבה את ההשתתפות הדמוקרטית ויוצרת מערך ביקורת שאינו תלוי ברוב הפוליטי. שש ההצעות באשכול נועדו לוודא את פעולתו המקצועית של רשם העמותות, בשוויון וללא משוא פנים, וכן לבטל תיקוני חקיקה סמכותניים שהועברו במשך השנים על ידי ממשלות נתניהו, להשתקת ביקורת של ארגוני חברה אזרחית ושל אזרחים בודדים שמחו על מדיניות הממשלה.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק העמותות (תיקון – עצמאות, ממלכתיות וא-פוליטיות בהפעלת סמכויות רשם העמותות)
ההצעה מחייבת את רשם העמותות לפעול בכל תפקידיו ובכל סמכויותיו באורח ממלכתי, עצמאי, א-פוליטי ושוויוני, על בסיס מקצועי וללא משוא פנים, ולבחון את עמידת העמותה בדרישות הדין בלבד. עוד קובעת ההצעה כי הרשם לא יפתח חקירה, או יפסיק חקירה שכבר נפתחה, אם התלונה קנטרנית, טורדנית או עוסקת בזוטי דברים; אינה עוסקת בהפרת חוק העמותות; או מתאימה יותר לבירור בידי המשטרה או רשות מוסמכת אחרת.

2. הצעת חוק לביטול חוק חובת גילוי לגבי מי שנתמך על ידי ישות מדינית זרה
ההצעה מבטלת את חוק חובת הגילוי לגבי מי שנתמך על ידי ישות מדינית זרה. בכך יבוטלו חובת הדיווח הרבעוני על זהות הישות התורמת, סכום התרומה, ייעודה ותנאיה; פרסום המידע בידי הרשמים ובאתר הנתמך; וחובות הגילוי המוגברות החלות על עמותות וחברות לתועלת הציבור שעיקר מימונן מישויות מדיניות זרות.

3. הצעת חוק לביטול החוק למניעת פגיעה במדינת ישראל באמצעות חרם
ההצעה מבטלת במלואו את החוק למניעת פגיעה במדינת ישראל באמצעות חרם. הביטול מסיר את העוולה האזרחית בגין קריאה פומבית ומכוונת לחרם שיש אפשרות סבירה שתוביל להטלתו, וכן את האפשרות להגביל השתתפות במכרזים ציבוריים ולשלול הטבות מס, תמיכות והטבות כלכליות ממי שקרא לחרם או התחייב להשתתף בו.

4. הצעת חוק הכניסה לישראל (תיקון – ביטול הגבלת הכניסה לישראל של מי שתומכים בחרם)
ההצעה מבטלת את סעיפים 2(ד) ו-2(ה) לחוק הכניסה לישראל, הקובעים איסור על מתן אשרה ורישיון ישיבה למי שנכלל בעילות המנויות בסעיף, לצד סמכות שר הפנים לחרוג מטעמים מיוחדים. בעקבות הרחבת הסעיף בשנת 2025, הביטול המוצע יחול כיום לא רק על קריאה לחרם או התחייבות להשתתף בו, אלא גם על העילות הנוגעות להכחשת השואה, להכחשת טבח 7 באוקטובר ולתמיכה בהעמדה לדין של ישראלים בחוץ לארץ או בבית דין בין-לאומי בשל פעולות שעשו בשירות כוחות הביטחון.

5. הצעת חוק יסודות התקציב (תיקון – ביטול "חוק הנכבה")
ההצעה מבטלת את סעיף 3ב לחוק יסודות התקציב, המכונה "חוק הנכבה" ומסמיך את שר האוצר להפחית תקציב או תמיכה מגוף מתוקצב או נתמך בשל הוצאה הקשורה לשלילת קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית; הסתה לגזענות, לאלימות או לטרור; תמיכה במאבק מזוין או במעשה טרור נגד המדינה; ציון יום העצמאות או יום הקמת המדינה כיום אבל; או ביזוי פיזי של הדגל או סמל המדינה. הביטול מסיר את הסמכות ביחס לכל חמש העילות.

6. הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון – ביטול "חוק שוברים שתיקה" וחיזוק החינוך לערכים דמוקרטיים)
ההצעה מחליפה את סעיף 2(ב) לחוק חינוך ממלכתי. היא מבטלת את סמכות שר החינוך לקבוע כללים המונעים פעילות של גורם חיצוני הסותרת באופן חמור ומשמעותי את מטרות החינוך הממלכתי, או של גורם היוזם הליכים משפטיים או מדיניים מחוץ לישראל נגד חיילי צה"ל בשל פעולתם בתפקיד או נגד המדינה. במקומה נדרש השר לפרסם מדי שנה דוח על פעולות המשרד לקידום כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים, לשלטון החוק, לשלום ולסובלנות.

אשכול 10: חיזוק ההגנה על עיתונאים

בדצמבר 2025 שידר תאגיד השידור הציבורי ראיון עיתונאי עם אליעזר פלדשטיין בנושא פרשות ההדלפה ממשרד ראש הממשלה שבו עבד. בעקבות הריאיון ביקשה המשטרה לקבל את מלוא חומרי הגלם, לרבות קטעים שלא שודרו, ובתי משפט השלום והמחוזי הורו על מסירתם. ב-20 במאי 2026 קבע בית המשפט העליון כי הבקשה הגורפת אינה עומדת בדרישות הרלוונטיות והנחיצות, והכיר בכך שהחיסיון העיתונאי עשוי להגן גם על תוכן שנמסר שלא לציטוט ועל חומרי גלם שנוצרו ביחסי אמון. פסק הדין חיזק את ההגנה הפסיקתית והבהיר שאין להפוך תחקיר עיתונאי לקיצור דרך חקירתי, אך גם המחיש את היעדרו של הסדר חקיקתי מקיף. לצד ניסיונות לחשוף מקורות וחומרי עבודה, עיתונאים ומקורותיהם חשופים לאחריות פלילית, לחיפוש במכשירים דיגיטליים ולאלימות בעת סיקור – כלים העלולים למנוע איסוף ופרסום של מידע עוד לפני שהציבור נחשף אליו.

עיתונות חופשית היא מרכיב קריטי בהגנה על הדמוקרטיה: היא מאפשרת לחשוף שחיתות וכשלים, לבחון את פעולתן של רשויות השלטון ולספק לציבור מידע הדרוש להשתתפות פוליטית מושכלת. ההצעות באשכול זה נועדו להגן על תהליך העבודה העיתונאי. הן מעגנות חיסיון סטטוטורי ומגבילות חדירה למכשירים ולחומרי גלם; מגינות על עובדי ציבור שמפרסמים מידע אמת בעל עניין ציבורי ועל עיתונאים המבצעים עבודה מקצועית ואחראית, ומחמירות את ההגנה מפני תקיפה פיזית. כך הן מבקשות להבטיח שרשויות החקירה והמשפט לא יחשפו מקורות ולא יפלילו עבודה עיתונאית ללא צורך כבד משקל ומוגדר, ושאלימות לא תשמש להשתקת סיקור וביקורת.

<u>הצעות החוק</u>

1. הצעת חוק העונשין (תיקון – הגנה על עובד ציבור בפרסום מידע אמת שיש בו עניין ציבורי)
ההצעה מתקנת את סעיף 117 לחוק העונשין ומעניקה לעובד ציבור הנאשם בגילוי מידע שהגיע אליו בתפקידו הגנה, אם יוכיח שהמידע שפרסם היה אמת ושיש בפרסומו עניין ציבורי; אי-הוכחת פרט לוואי שאינו גורם פגיעה ממשית לא תשלול את ההגנה. ההגנה לא תחול על מידע הנוגע לביטחון המדינה או ליחסי החוץ שלה.

2. הצעה לתיקוני חקיקה – עיגון חיסיון עיתונאי
ההצעה מוסיפה לפקודת הראיות חיסיון יחסי על זהות מקור, מידע וחומרי עבודה שנמסרו או נוצרו במסגרת יחסי אמון עיתונאיים, גם אם המקור נחשף, ויתר על החיסיון או חלק מהמידע פורסם. בית המשפט יוכל להורות על גילוי רק בבקשה ממוקדת הנוגעת לשאלה מהותית, כאשר המידע חיוני לחקירת פשע חמור או למניעת עיוות דין חמור, כשאין חלופה פוגענית פחות וכשהתועלת עולה במידה ממשית על הפגיעה בחופש העיתונות. הנטל יחול על מבקש הגילוי ובית המשפט יוכל לצמצם, להשחיר ולהגביל שימוש. החיסיון יחול גם על צווים, חיפוש, תפיסה, חומר מחשב והליכי חקירה, ויישמר גם לאחר שהעיתונאי חדל מעיסוקו. ההצעה מתקנת גם את חוק האזנת סתר כדי להחיל על שיחות עיתונאיות חסויות את מנגנון ההגנה והחריגים המחמירים החלים על בעלי חיסיון מקצועי.

3. הצעה לתיקוני חקיקה – הגנה על עיתונאים מפני אחריות פלילית במילוי תפקידם
ההצעה מתקנת את חוק העונשין ומעניקה לעיתונאי הנאשם באיסוף או בהחזקה בלתי מוסמכים של ידיעה סודית הגנה אם בית המשפט קבע שפעל במסגרת חובתו המקצועית ובהתאם לכללי האתיקה; חוות דעת של מועצת העיתונות תשמש ראיה להתנהלותו המקצועית. כמו כן, ההצעה מתקנת את חוק איסור לשון הרע ומעניקה לעיתונאי הגנה באישום פלילי אם הפרסום נעשה במסגרת עבודתו, בהתאם לכללי האתיקה ולאחר שנקט אמצעים סבירים לבירור אמיתות המידע.

4. הצעה לתיקוני חקיקה – הגנת החיסיון העיתונאי בהפעלת סמכויות חקירה דיגיטליות
ההצעה מתקנת את פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) וקובעת כי צו לחדירה למחשב או למכשיר דיגיטלי המשמש עיתונאי לעבודתו יינתן רק כאשר העיתונאי חשוד בפשע חמור או כשהחדירה חיונית למניעת סכנה ממשית וחמורה לחיי אדם או עיוות דין חמור; החומר קשור ישירות לעילת הצו; אין דרך פוגענית פחות; והצו מצומצם לסוגי מידע, מועדים, אנשי קשר, חשבונות או מילות חיפוש. חומר שנטען לגביו חיסיון יופרד ולא ייחשף לצוות החקירה עד להכרעת בית המשפט. ההצעה מתקנת גם את חוק נתוני התקשורת ומבהירה כי עיתונאי הנהנה מחיסיון פסיקתי הוא בעל מקצוע שלגביו חלות ההגנות המיוחדות בחוק.

5. הצעת חוק העונשין (תיקון – תקיפת עיתונאים)
ההצעה מתקנת את סעיף 382א לחוק העונשין ומחילה את העבירה המחמירה של תקיפה הקשורה למילוי תפקיד גם על תקיפת עיתונאי, שעונשה עד שלוש שנות מאסר ובנסיבות המחמירות המנויות בחוק עד חמש שנים. לעניין זה עיתונאי יוגדר לפי פעילותו בפועל באיסוף, בבדיקה, בעריכה או בפרסום מידע לציבור, לרבות עיתונאי עצמאי, ולא לפי תעודה, השתייכות לארגון או צורת העסקה.

מכון זולת פועל לקדם מדיניות של שוויון וזכויות אדם
ולשקם את הלגיטימיות של שיח זכויות האדם בישראל

נשיאה | זהבה גלאון
מנכ"לית | עינת עובדיה

כל הזכויות שמורות ל**זולת - לשוויון וזכויות אדם ©**

zulat.org.il

זולת
לשוויון
וזכויות
אדם